

Võtmevalik: Välispoliitika hoiak

Ekspertühma raport

November 2010

Võtmevaliku “Välispoliitika hoiak” ekspertrühm: Priit Alamäe, Raul Allikivi, Klen Jäärats, Krister Kalda, Marina Kaljurand, Juhan Lepassaar, Marko Mihkelson, Ott Pärna, Jaan Reinhold, Anvar Samost, Raivo Vare. Rühmatööd juhtis ning arutelude tulemused kirjutas raportiks Marina Kaljurand. Raport väljendab rühmaliikmete isiklikke seisukohti.

Sissejuhatus

Käesolev raport avab Kasvuvision 2018 võtmevalikut „Välispoliitika hoiak“.

Eesti Arengufond algatas Eesti Kasvuvision 2018 protsessi eesmärgiga aidata tänastel ja homsetel otsustajatel alustada “strateegilist vestlust” Eesti majanduse tulevaste kasvuallikate kohta. Kasvuvisioni loomisega on võimalik laiemalt kokku leppida, millist Eesti majandust me kümne aasta pärast tahame, et saaks kontsentreeritult ja ühiselt selle nimel tööle asuda. Otsustuskohtadena sisaldab kasvuvision järgmisi võtmevalikuid, milles tehtavatest otsustest sõltub Eesti majanduse tulevikutee kõige enam: ühiskonna väärtussüsteem, majanduspoliitika, välispoliitika hoiak, roheline majandus, kõrgekvaliteedilise hariduse kättesaadavus, avatus talentidele, sotsiaalsüsteemi eesmärk ning riigivalitsemine.

Esialgne visand võtmevalikutest sündis Arengufondi poolt märtsis-aprillis 2010 korraldatud töötubades, kus osales ligi 30 erinevate elualade eksperti era- ja avalikust sektorist ning valitsusvälistest organisatsioonidest. Töötubades loodu oli laiema arutelu all mais toimunud Arenguforumil.

Sügisel jätkus töö võtmevalikutega ekspertrühmades, kelle ülesandeks oli varem visandatud täpsustada, detailsemalt avada ja töötada välja ettepanekuid muutuseni viivatest tegevussammudest. Samuti analüüsiti seosed teiste võtmevalikutega ning hinnati neid kasvuvisioni nelja tulevikutsenaariumi – Hansa Liit II, Skype-saar, Lõuna-Soome ja Riigi tagasitulek tingimustes.

Ekspertühmade käivitamisele eelnenud kasvuvisioni töö on kokku võetud [kasvuvisioni arutelupaberis](#). Ekspertühmade töö tulemus ning pakutud tegevussammud on sisendiks aasta lõpus toimuvatele foorumitele ning Kasvuvision 2018 lõppdokumendile.

Sisukord

Sissejuhatus.....	2
Sisukord.....	3
1. Probleemipüstitus	4
1.1. Võtmevaliku olulisus, määratlus ja kontseptsioon	4
1.2. Võtmevaliku seos teiste võtmevalikutega	5
2. Võtmevaliku otsusehoova otspunktid ja Eesti püüeldav tulevikusiht ja positsioon otspunktide vahelisel skaalal.....	7
3. Tänapäeva olukorra kaardistus ning positsioon otspunktide vahelisel skaalal	8
3.1. Olukorra kirjeldus, olulisemad teemad, probleemid, tugevused	8
3.2. Välismajanduspoliitika positsioon otspunktide vahelisel skaalal	9
3.3. Mis on juba tehtud ja tegemisel	10
4. Olulisemad sammud sihtseisund saavutamiseks.....	11
4.1. Välismajanduspoliitika tähtsustamine ja institutsionaalsed korraldused	11
4.2. Eesti nähtavus ja kuvand maailmas, Eesti loo levitamine.....	13
4.3. Sihiteadlik töö rahvusvahelistes organisatsioonides ja teiste riikidega.....	14
4.4. Alternatiivsed ja muud sammud ning vajalikud tegevused.	15
5. Olulisemate sammude seosed teiste võtmevalikutega	17
5.1. Ettepanekud sammude/tegevuste osas teistele võtmevalikutele	17
5.2. Ettepanekud sammude/tegevuste osas väljaspool võtmevalikuid	17
6. Visiooni võtmevaliku testimine stsenaariumide raamistikus	19
Lisad	20
Lisa 1: Aasia strateegia kondikava	20
Lisa 2: Koostööleping MKM-i, EAS-i ja VM-i vahel eesmärgiga korraldada koostööd Eesti välismajanduse toetamisel	20
Lisa 3: Välisministeeriumi ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoja koostöömemorandum	20

1. Probleemipüstitus

1.1. Võtmevaliku olulisus, määratlus ja kontseptsioon

Võtmevalik kannab nimetust välispoliitika hoiak. Ekspertgrupp leidis, et välispoliitika käsitlemine Kasvuvisioni 2018 kontekstis on liiga lai ning keskendus välismajanduspoliitikale kui ühele osale välispoliitikast.

Võtmevalik välismajanduspoliitika on väga oluline valdkond Eesti huvide, eelkõige majandushuvide esindamisel. Eesti välismajanduspoliitika eesmärkideks on välisinvesteeringute Eestisse toomine ja ekspordivõimaluste loomine ning soodustamine. Eesmärkide teostamine eeldab süsteemset ressursipoliitika käsitlemist, milleks on kvalifitseeritud tööjõud, vastav õigus- ja tegevuskeskkond ning vajalikud materiaalsed ressursid ja investeeringud. Välismajanduspoliitika peab olema ühteaegu mõjus ja piisavalt paindlik, et reageerida maailmas muutuvatele olukordadele ja Eesti vajadustele, samas ei tohi see muutuda hektiliseks tõmblemiseks ja lühiajalise kasu tagaajamiseks. **Välismajanduspoliitika peab arvestama Eesti majandushuvidega ning ei tohi olla vastuolus Eesti välispoliitiliste huvidega, vaid peab moodustama dünaamilise terviku.**

1991-2004 olid välispoliitika selgeteks prioriteetideks ühinemine EL ja NATO-ga. Sellele eesmärgile olid allutatud kõik teised poliitikad, ka välismajanduspoliitika. **Eesti välisesinduste võrk** loodi 1990-ndatel aastatel, kui Eesti välispoliitika üheks olulisemaks ülesandeks oli Eesti seisukohtade tutvustamine ja toetuse saamine EL ja NATO liikmesriikides. Arvestades muutunud olukorda tuleks üle vaadata Eesti välisesinduste võrk.

Viimastel aastatel on tõusnud välismajanduspoliitika osatähtsus Eesti välispoliitikas. Sellele on aidanud kaasa majanduskriis ja selle tagajärjed ning Eesti ettevõtjate suurenenud huvi välisurgude vastu. Olulisemaks on muutunud äridiplomaatia ja Eesti ettevõtjate ning ettevõtete huvide igapäevane esindamine ja kaitsmine, millega tegelevad lisaks välisministeeriumile ka Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Majandus- ja kommunikatsioonministeerium ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. Aeg-ajalt on kuulda ettevõtjatelt, aga ka ametnikelt ja ekspertidelt, et ei teata piisavalt välismajanduspoliitikast, selle eesmärkidest ja tegevustest, samuti võimalustest konkreetsete ettevõtete huvide esindamisel. See tähendab, et ühiskonnas teatakse välismajanduspoliitikast vähe ning seda suunda tuleb senisest enam esile tõsta, pöörates erilist tähelepanu konkreetsetele võimalustele, mida riik saab pakkuda ettevõtlusele ja mida üheskoos on võimalik ära teha. Täna reguleerib välismajandusega tegelevate diplomaatide tööd välisministeeriumi-sisene käsiraamat, mis on mõeldud ametkondlikuks kasutamiseks. Kaaluda võiks selle dokumendi või vähemalt ettevõtjaid puudutavate osade avalikustamist.

01.01.2011 seisuga on **Eesti kõige enam integreerunud riik** Põhja- ja Baltimaade seas. WTO, EL ja OECD liikmelisus ning kuulumine eurosooni avavad Eestile täiendavad võimalused globaalsete kaubanduspoliitikate kujundamisel ja Eesti huvide edendamisel.

1.2. Võtmevaliku seos teiste võtmevalikutega¹

Välismajanduspoliitika on tihedalt seotud ja peab seetõttu olema hästi sidustatud majandus-, haridus-, teadus-, rände-, arengukoostöö-, transpordi-, kultuuri- ja teiste poliitikatega. Välismajanduspoliitika saab olla edukas ainult koostöös teiste poliitikatega. Nii näiteks ei saa edukat välisinvesteeringute poliitikat teha piisavas mahus ja piisava kvaliteediga ilma inimeste koolitamiseta, välistalentide ligimeelitamiseta ja seotud valdkondades teaduse ja arendustegevuse edendamiseta. Just selliselt on suur osa edukatest Kagu-Aasia riikidest oma uusi läbilöögivaldkondi arendanud (näiteks Singapuri bio-, ravimi- ja meditsiinitehnoloogia valdkond).

Välismajanduspoliitika ja riigivalitsemine

Välismajanduspoliitika eest vastutavaks ja koordineerivaks asutuseks on välisministeerium. Samas on erinevad funktsioonid killustatud erinevate asutuste vahel, s.h. ministeeriumid, Riigikantselei, Riigikogu, ettevõtlusliidud ja teised organisatsioonid. Välismajanduspoliitikas (nagu ka teistes poliitikates) on oluline, et erinevad institutsioonid räägiksid „ühel häälel“, siis on Eesti hääle paremini kuuldav, selgemini arusaadav ja mõjus. Oluline on lähtumine ühistest strateegiatest ja põhimõtetest ning võimalusel ühesuguste „jutupunktide“ kasutamine. Oluline on erinevate tegevuste vahel sünergia tekitamine. See omakorda tähendab teadlikku ressurside ja sõnumite juhtimist (tihti organisatsioonide üleselt), efektiivset koostööd ja koordineerimist, aga ka paindlikkust ja kiiret reageerimisvõimet. See on eriti oluline teemade puhul, mis jäävad mitme asutuse pädevusse. Välismajanduspoliitika vajab haritud ametnikke, kes töötavad igapäevaselt selles valdkonnas. Vajalik ametnikkonna majandus- ja ettevõtlusalane harimine. Arvestades välisministeeriumi rotatsioonisüsteemi võiks kaaluda kohustuslikku majandusõpet kõigile diplomaatidele, nii nagu praegu on kohustuslik konsulaarõpe. Rotatsioonisüsteemis tasub soodustada ka haldusala välist rotatsiooni teiste sisuministeeriumite ja erasektoriga.

Välismajanduspoliitika ja haridus

Eesti välismajanduspoliitika edu sõltub ka ettevõtjate haridusest. Enam tuleks õpetada ettevõtlust ning julgustada kõiki vanusegruppe tegelema ettevõtlusega. Kaaluda võiks praegu fakultatiiv- või valikainena õpetatava majandusõppe sisseviimist gümnaasiumidesse. Osa ekspertgrupi arvates aitaks rahvusvahelise äri edendamisele kaasa ka tugeva rahvusvahelise ärikooli olemasolu Eestis, mis aitaks ette valmistada parema maailmatunnetusega ja rahvusvahelise kontaktipagasiga tulevasi ettevõtjaid.

Välismajanduspoliitika ja majanduspoliitika

Välismajanduspoliitika ja majanduspoliitika on omavahel vahetult seotud. Riigil ei saa olla edukat välismajanduspoliitikat ilma riigi ambitsioonika, sihitud ja teiste poliitikavaldkondadega sidustatud majanduspoliitikata. Välismajanduspoliitika saab sisendi

¹ Väärtussüsteem; ühiskonna väärtussüsteem; riigivalitsemine; haridus; sotsiaalsüsteem; majanduspoliitika; rohelised poliitikad; avatus välistalentidele ja –tööjõule.

majanduspoliitikast ja saab olla edukas ainult siis, kui majanduspoliitika sõnastab võimalikult konkreetselt Eesti majandushuvid – üldised põhimõtted, Eesti majanduse võtmevaldkonnad ekspordi ja investeringute mõttes, majandusgeograafilised huvid ning eesmärgid jne. Välismajanduspoliitika on Eesti ettevõtjate teeks väljapoole Eestit ja investeringute ning talentide teeks Eestisse.

Välismajanduspoliitika ja rohelised poliitikad

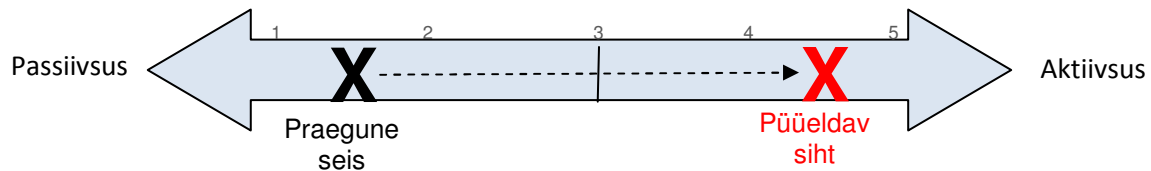
Välismajanduspoliitika saab tuua Eesti rohelised poliitikad, tooted, teenused ja tehnoloogiad rahvusvahelisele tasandile ning aidata kaasa nende tutvustamisele ja selgitamisele, samuti ka konkreetsete tehingute sõlmimisele, näiteks AAU-de müük. Selleks peavad rohelised poliitikad olema siseriiklikult enam tähtsustatud, võimalused üheselt lahti mõtestatud ja prioriteedid täpsemalt sõnastatud. Näiteks võib tuua *Clean Tech Finland (CTF)*, mis on Soome era- ja avaliku sektori ühisplatvorm (ja bränd) oma rohelise majanduse süsteemseks arendamiseks ja maailmale müümiseks. Koondatud on jõuline eestvedamine, riiklike programme on vastavalt fookuseeritud, meelitatakse süstemaatilisi välisinvesteeringuid ja brändi kuvandi toel minnakse ka oma toodetega maailma jne. *CTF* ühendab rohelisel suunal tegevusi hariduse, riskikapitali, regulatsioonide ja muudes valdkondades.

Välismajanduspoliitika ja avatus välistudengitele ja – tööjõule

Välismajanduspoliitika saab olla edukas ainult avatud ühiskonna tingimustes, see tähendab ka Eesti kui hea elamis- ja töötamiskeskkonna tutvustamist. Tänapäeval konkureerivad riigid kvalifitseeritud tööjõu ehk talentide üle ning Eesti peab suutma pakkuda talentidele atraktiivset elu- ja töökeskkonda. Julgustada tuleb „ajude ringlust“; mis lisaks välismaiste talentide Eestisse meelitamisele tähendab ka Eesti tudengite siirdumist välismaale õppima ja töötama ning seejärel koju tagasi pöördumist. Eesti kõrghariduse konkurentsivõime sõltub suuresti ülikoolide võimekusest välistudengeid riiki tuua ning Eestis haritud välistudengite rakendamine Eesti ettevõtetes tuleb teha võimalikult lihtsaks. Selleks, et välistööjõud tuleks Eestisse peab selleks looma seda soosivad tingimused – lisaks rändepoliitikale ka võrkeelse hariduse omandamise võimalus, transpordihendused, paindlik tööpoliitika jne. Konkurentsija ekspordivõime ning ka teadmispõhise majanduse arendamise seisukohast on olulisim, et Eesti on atraktiivne kõrgelt kvalifitseeritud töötajatele ja ettevõtjatele aga ka perspektiivikatele välistudengitele. Tuleks rakendada meetmeid, mille abil lihtsustada protseduure ja meelitada enam ressursi teadmispõhise majanduse arendamisega seotud ettevõtetesse ja ülikoolidesse (nt võiks kaaluda võtmesektorites lühiajaliste töötamise skeemide laiendamisele, üldise sisserände piirarvust ja tööjõuvajaduse kontrollist loobumisele või vähemalt teatud sektorites vaid sissetuleku lae või haridustasemega piirdumisele). Ettevõtete jaoks peab ka väljastpoolt ELi talentide palkamine olema lihtne ja bürokraatiavaba.

See ei tähenda kontrolli kaotamist rände üle, vaid mõistlikke tingimusi ja mõistlikku kontrolli nii ajutiste sisserändajate (viisade alusel) kui ka püsivate ümberasujate (elamislubade alusel) üle.

2. Võtmevaliku otsusehoova otpunktid ja Eesti püüeldav tulevikusiht ja positsioon otpunktide vahelisel skaalal

Välispoliitika võtmevalik on paigutatud skaalale, mille algpunktiks (1) on *üldine NATO/EL agenda ja passiivsus* ning lõpp-punktiks (5) *Eesti huvid, eriti majanduslikud, ja aktiivsus*. Ekspertgrupp leiab, et selliselt vastandatakse Eesti huvid üldistele EL ja NATO huvidele, samas kui Eesti ja EL/NATO välispoliitilised huvid pigem täiendavad teineteist. Seega teeb ekspertgrupp ettepaneku nimetada otpunktid ümber: algpunkt - *passiivsus* ja lõpp-punkt *aktiivsus*. Kasvuvision 2018 visiooni arutusgrupp, kuhu kuulus umbes 30 eri valdkonna mõtteliidrit, määratles Eesti praeguse positsiooni numbriga 1,5 – must rist ja Eesti püüeldava positsiooni numbriga 4,5- punane rist, mis tähendab, et „*Eesti kasutab proaktiivsemat ja Eesti-kesksemat lähenemist, eriti välismajanduspoliitika vallas, paistes suurriikide kõrval oma huviteemades kogu maailmas silma.*“

Ekspertgrupp nõustub põhimõtteliselt hinnanguga, et välismajanduspoliitika peab liikuma suurema aktiivsuse poole. Ekspertgrupi liikmete arvates peaks lõpp-punkt jääma vahemikku 4 või 4,5. **Välismajanduspoliitika peab olema aktiivne ja Eesti ettevõtlust suunav, samas ka kohanemisvõimeline ja arvestama ettevõtluse huvidega. NATO ja EL liikmelisus on oluliseks vahendiks välismajanduspoliitika eesmärkide saavutamisel.**

3. Tänapäeva olukorra kaardistus ning positsioon otspunktide vahelisel skaalal

3.1. Olukorra kirjeldus, olulisemad teemad, probleemid, tugevused

Välismaajanduspoliitika eesmärgiks on Eesti majanduse toimimise eelduste tagamine, liberaalsed majandussuhted ja majandusruum. Nimetatud eesmärkide saavutamiseks on püstitatud järgmised alameesmärgid:

- toimiv EL siseturg;
- Eesti majanduse usaldusväärsus;
- tõhus rahvusvaheline investeringute kaitse süsteem;
- soodus keskkond rahvusvaheliste kaubandusmajandussuhete arendamiseks.²

Välispoliitika aitab kaasa Eesti majandushuvide edendamisele. Reeglina loovad konstruktiivsed ja head poliitilised suhted eeldused majandussuhete arengule. Eesti lähiajaloo näiteid selle kohta, kui vaatamata jahedatele poliitilistele suhetele on majandussuhted olnud üldjoontes stabiilsed, aga ka selle kohta, kui väga head poliitilised suhted ei ole toonud kaasa konkreetseid kasumlikke majanduslepinguid. Samasugune muster on iseloomulik mitte ainult Eestile, vaid ka teistele riikidele (näiteks Soome, Rootsi, Läti, Leedu). Lisaks poliitilistele suhetele mõjutavad riikidevahelisi majandussuhteid ka mitmed teised suhted - kultuurilised suhted, ajalugu, üldine majanduskeskkond, inimestevahelised kontaktid, Eesti tuntus jne. **Eesti välispoliitika põhimõtteid ja eesmärke ei tohi ohverdada lühiajalistele majandushuvidele või mõne üksiku ettevõtte ärihuvidele, ka siis, kui see tundub esmapilgul ahvatlev ja kasumlik.**

Ekspertgrupp arutas välismaajanduspoliitika positsioneerimist laiemas välispoliitikas ning välisesinduste võrgu kaasajastamist tulenevalt muutunud välis(majandus)poliitilisest olukorrast ja Eesti vajadustest.

Praegu on Eesti **esindatud välisesindustega** enamuses EL ja NATO liikmesriikides ning mõnedes kolmandates riikides (näiteks Hiina, Jaapan, Egiptus). Samuti on nimetatud ametisse mitmed mitteresideerivad suursaadikud (näiteks India, Jordaania, Kasahstan, Austraalia, Balkani riigid). Tänapäevaks on Eesti olnud EL ja NATO liikmesriik üle 5 aasta ning oluliselt on tihenunud otsesuhted EL liikmesriikide poliitikute, ametnike ja ekspertide vahel. Samuti on hakanud tööle Euroopa Liidu ühine välisteenistus, mis viib ellu EL ühist välispoliitikat, ka EL ühist kaubanduspoliitikat, kuid ei asenda kahepoolseid majandussuhteid ja äridiplomaatiat. Seega on olulisemaks muutunud Eesti välisesinduste võrgu laiendamine kolmandatesse riikidesse, seda nii loodavate välisesinduste kui ka mitteresideerivate suursaadikute näol. Praegu õige aeg vaadata üle välisesinduste võrk, arvestades Eesti tänapäevaseid ja pikemaajalisi poliitilisi, majanduslikke jms prioriteete. Enam tuleb

² sõnastatud välisministeeriumi poolt 23.09.2009; (<http://www.vm.ee>)

väärtustada välismajandusdiplomaatiat ning viia sisse diplomaatidele kohustuslik majandusõpe. Efektiivsemalt tuleb kasutada aukonsuleid.

Väliskaubandus kuulub EL ainupädevusse, seega osaleb Eesti EL väliskaubanduspoliitika kujundamisel ja elluviimisel, alustades ekspertide tasemest ning lõpetades kõrgeima poliitilise tasemega. Eesti huvisid saab edukalt esindada ainult siis, kui huvid on täpselt sõnastatud, läbivad horisontaalselt kõiki poliitikaid ning on kaetud vajalike ressursidega.

Eesti eduka välismajanduspoliitika aluseks on **Eesti riiklikele (majandus)huvidele vastavad seisukohad**, mida kujundavad koostöös valitsusasutused (VM, MKM, RaM, PõM, KeM jt), Riigikogu majandus- ja väliskomisjon, eksperdid, akadeemilised ringkonnad ning ettevõtliidud ja ettevõtjate organisatsioonid. Eesti konkurentsivõime tõstmise võtmevaldkonnad on kaardistatud olulisemate horisontaalsete strateegiatega (nt Majanduskasvu ja tööhõive kava 2008-2011).³

Koostöö ettevõtjatega ja neid esindavate organisatsioonidega on väga oluline, paraku on liitude ja organisatsioonide panus Eesti seisukohtade kujundamisesse väiksem kui võiks ja peaks olema. Riik saab soodustada ettevõtete minekut välisturgudele (diplomaatiliste suhete loomine, diplomaatiline suhtlemine, majanduslepingute sõlmimine, majanduskomisjonide kokkukutsumine, VIP visiidid, välisesinduste avamine jne), aga riik ei saa sundida ühtegi ettevõtet eksportima. Eraldi käsitlemist vajavad **väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted**, kes reeglina ei ekspordi, kuid kes võiksid siseneda EL lähiturgudele.

Eesti välismajanduspoliitika edukus sõltub Eesti **rahvusvahelisest tuntusest ja positiivsest kuvandist**. Selleks tuleb kasutada kõiki võimalusi, mida pakuvad kultuuri-, teadus-, spordi jne suhted.

3.2. Välismajanduspoliitika positsioon otspunktide vahelisel skaalal

Seni on välismajanduspoliitika osa Eesti välispoliitikas piirdunud suures osas globaalse liberaalse majanduspoliitika toetamisega, Eesti avatud majanduspoliitika elluviimisega, Eesti majandusreformidele rahvusvahelise toetuse saamisega ning Eesti ettevõtjatele soodsa keskkonna loomisega välisturgudele minekuks. Vähemal määral on edendatud ja esindatud konkreetsete ettevõtete või valdkondade huvisid ehk tegeletud äridiplomaatiaga. Eesti välismajanduspoliitika on olnud stabiilne ja järjepidev - Eesti on rahvusvaheliselt tuntud kui avatud ja liberaalse turumajanduse eestkõneleja. **Eesmärgina peaks välismajanduspoliitika olema proaktiivsem – nii kahepoolsete kui ka mitmepoolsete suhete tasandil ning Eesti välisesinduste võrk peab vastama Eesti vajadustele ja võimaldama Eesti majandushuvide esindamist – sisukate majandussuhete väljaarendamist. Majanduspoliitika poolt sõnastatud võtmevaldkondades võiksime teadlikult pürgida ka tugevamaks eestkõnelejaks ja arvamuslimidriks nii Euroopas kui ka maailmas.**

³ <http://www.riigikantselei.ee/majanduskasv>

3.3. Mis on juba tehtud ja tegemisel

Riigisisese koordinaatsiooni parandamiseks ja infovahetuseks sõlmisid VM, MKM ja EAS **koostöölepingu**, mida on praeguseks 2 aastat rakendatud ja mis on muutnud koostöö latusamaks ja koordineeritumaks⁴. Samasugune koostööleping on sõlmitud **välisministeeriumi ja KTK vahel**⁵. Siiski on koostöö ja koordineerimise osas kasvuruumi, eelkõige välisesindajate nimetamisel ja tegevusfookustesse ressursside mobiliseerimisel (näiteks fokuseeritud töö mingitel turgudel välisinvesteeringute riiki meelitamisel). Praegu on välisesindajate puhul tegemist VM diplomaatidega või MKM erialadiplomaatidega või EAS esindajatega (eksportnõunikega), kes täidavad oma „koduinstitutsiooni“ tööülesandeid. Eesmärgiks peaks olema olukord, kus mistahes asutuse esindajad oleksid „Eesti majandusesindajad“, kellel võib olla erinev staatus, aga kelle tööülesanded on riigisiselt kooskõlastatud ja koordineeritud. Sellega saab ära hoida asjatu dubleerimise ja katta praegu katmata valdkonnad.

MKM koostas koostöös teiste asutustega tegevuskava „*Made in Estonia*“. Täna on asutud tegevuskava ellu viima ja on ka täpsustatud valdkondi, mida tegevuskava algselt ei käsitletud. Tegevuskava nimetas strateegiate koostamise vajadust ning praeguseks on asutud ette valmistama Aasia strateegiat⁶ (Lisa I).

Lähtudes eelkõige Eesti majandushuvidest avati **2010** saatkond Valgevenes ja peakonsulaat Šanghais. **2011** avatakse välisesindused OECD juures, Astanas (katab kogu Kesk-Aasiat, v.a. Usbekistan, mida kaetakse Moskvast), peakonsulaat Austraalias, nimetatakse ametisse asejuht välismajanduse alal AE EL juures, mitteresideerivad saadikud mõnedes Araabia riikides, saadetakse lisadiplomaat saatkonda Pekingis. Pikemas perspektiivis tuleb kaaluda esinduste avamist Aasia riikides, kus täna esindusi ei ole – näiteks Singapur, Ladina- ja Kesk-Ameerika riikides (eelkõige Brasiilias), Indias jne.

Välisesinduste võrgu kaasajastamine saab olla rahaliste ja inimressursside mõttes efektiivne, kui **planeerimisel tehakse sisulist eeltööd (töötatakse välja koostööeesmärgid), konsulteeritakse asjassepuutuvate asutuste ja ekspertidega ning koordineeritakse tegevusi asjassepuutuvate asutuste vahel**. Eesti majandushuvide esindamisesse tuleks kaasata (või laenata) eraettevõtlike spetsialiste, kellel on ettevõtlike, eksportimise või muu vajalik kogemus antud riigis või piirkonnas.

⁴ Lepingu tekst on Lisas II

⁵ Lepingu tekst on Lisas III

⁶ Tekst on Lisas I

4. Olulisemad sammud sihtseisund saavutamiseks

4.1. Välismajanduspoliitika tähtsustamine ja institutsionaalsed korraldused

- a. **Välismajanduspoliitika vajab senisest palju tugevamat esiletõstmist.**
- b. Võtta aluseks horisontaalsete strateegiatega (sh Majanduskasvu ja tööhõive kava 2008-2011) sõnastatud Eesti **majanduspoliitika põhimõtted ja prioriteedid** ning kanda need üle välismajanduspoliitikasse.
- c. Jälgida **maailmamajanduse trende**, selgitada välja ning kasutada parimaid teadmiskandjaid ning kasutada neid trende proaktiivselt Eesti huvide edendamisel.
- d. Välismajanduspoliitika eesmärkide saavutamisele võib aidata kaasa laiapõhjaline **välismajanduspoliitikadokument**, mis sätestaks Eesti välismajandushuvid üldiselt ja valdkondlikult, majandussuhted prioriteetsete piirkondadega ja konkreetsete riikidega, samuti Eesti ettevõtjate ja ettevõtete huvid. Poliitikadokumendi osadeks oleksid riigipõhised ja/või regionaalsed strateegiad ehk mida tahetakse saavutada. Sätestatud oleksid ka eesmärkide saavutamiseks vajalikud tegevused, ressursid, vastutajad ja tähtajad (niivõrd kui võimalik tähtaegu saab lisada).
- e. **Riigipõhise ja/või regioonipõhise ning sektoraalse välismajanduspoliitika kujundamine, mille aluseks on riigipõhised ja/või regioonipõhised strateegiad.** **Strateegia** üheks sisendiks oleksid Eesti ettevõtete majandusplaanid ja potentsiaalsed ekspordihuvid (riigid, regioonid). Selleks tuleb küsitleda Eesti ettevõtliite, klastreid ja sadakonda suurimaid ettevõtteid (eksportijaid), et seeläbi selgitada välja ühiskondlik tellimus. Uurida tuleb nii lähiplaane ja -perspektiive (2011/2012) kui ka pikaajalisi plaane (2018). Teiseks strateegia sisendiks oleksid Eesti prioriteetsed majandusvaldkonnad, mis tulenevad Eesti majanduspoliitikast (mille põhimõtted sõnastab majandusgrupp). Sisendite alusel saab koostada maatriksi(d). Strateegiad peaksid olema riigipõhised ja valdkondlikud ning moodustama välismajanduspoliitika olulise osa. Samuti peavad strateegiad pakkuma välja võimalused, kuidas ettevõtetel oleks kergem siseneda välisurule – kas koos teiste riikide ettevõtetega, klastritena või individuaalselt.

Arvestades Eesti majandushuvisid, Eesti ettevõtjate huvisid ning piirkonna kiiret majanduslikku arengut võiks esimeseks pilootprojektiks olla **Aasia strateegia**. Analüüsida tuleb Eesti võimalusi ka teistel välisurudel, näiteks USA, Lääne-Ameerika, Pärsia lahe piirkonna riigid, Põhja-Aafrika, Kesk-Aasia, Taga-Kaukaasia, muud SRÜ riigid (Ukraina, Moldova, Valgevene), Indo-Hiina, Korea jne.

Eriline koht Eesti välismajanduspoliitikas on **Venemaal**, kellega kaubavahetus on kasvanud kordades pärast Eesti liitumist EL-ga ning kes on tänaseks tõusnud Eesti kaubanduspartneriks nr 4. Kaubavahetus Venemaaga on olnud positiivse trendiga vaatamata jahedatele poliitilistele suhetele ja mitmetele objektiivsetele takistustele – piirijärjekorrad, muutuvad veterinaaria ja fütosanitaaria nõuded, diskrimineerivad

raudteetariifid, üldine suur bürokraatia, korrupsioon jne. Eesti ettevõtlusringkondades kõlab aeg-ajalt arvamus, et majandussuhted oleksid oluliselt paremad, kui ei oleks poliitilisi erimeelsusi ning takistuseks peetakse piirilepingute puudumist. Kindlasti mõjutavad poliitilised suhted majandussuhteid, kuid neid ei tuleks üle tähtsustada. Soome ja Läti näitel võiks kaaluda **Eesti-Venemaa tulevikusuhte raporti koostamist**. Samuti oleks vajalik laiapõhjaline diskussioon Eestis Eesti-Venemaa majandus-kaubandussuhted tuleviku kohta, mis hõlmaks prioriteetseid valdkondi lisaks transiidile, kaubavahetuse protsenti, mis rahuldaks Eesti ettevõtjate huvisid ja ei kahjustaks Eesti majanduslikku sõltumatust, potentsiaalseid regioone, kellega võiks koostööd teha, Eesti võimalust „uksena“ Venemaale, millisena mitmed EL liikmesriigid ja teised riigid Eestit täna näevad jne.

- f. **Investeeringute kaasamise maatriksi** koostamine, mis sisaldaks nimekirja valdkondadest (võimalusel ka konkreetsetest rahvusvaheliste ettevõtete nimekirja), kuhu ootame investeeringuid, ja riikidest, kuhu tuleks minna investeeringuid „ära tooma“. Maatriks peab põhinema Eesti vajadustel, ressurssidel ja arenguvõimalustel.
- g. **Riigisisese välismajanduspoliitika-alase juhtimise ja koostöö parandamine**. Edukaks majandushuvide esindamiseks on vajalik ühine ja tugev sõnum, mida peavad edastama kõik välismajandusega tegelevad tasandid, alustades VP ja lõpetades ametnikega. Tuleb vältida killustatust ja vastakate sõnumite edastamist. Täna esindavad Eesti majandushuve oma pädevuse piires väga erinevad poliitilised tasemed ja huvigrupid. Töögrupp arutas, kas Eesti vajab ühte kesket Eesti majanduse müüjat (prominentset kultuuri- või majandustegelast, välismajanduse „tsaari“, portfelliita väliskaubandusministrit vms), kuid ühisele seisukohale ei jõudnud. Poolt argumentidena toodi välja vastutuse ja tegevuste koondumist ühe institutsiooni/inimese kätte, vastuargumentideks loeti tegevuste dubleerimist ning raskusi nn müügimehe paigutamise Eestis süsteemi. Samas oldi ühel arvamusel, et Eestit saab edukamalt „müüa“ kui kõik asjassepuutuvad „räägivad ühel häälel“, tegutsevad eesmärgipäraselt tulemustele keskendudes ja mõjusalt ning koordineerivad oma tegevusi. Ehk siis eelmainitud väljakutsele tuleb sisus töötav lahendus leida (selleks mh väljapakutud valikud läbi kaaludes).
- h. Koostada ühised teemakäsitlused prioriteetsetes valdkondades ja teemadel (jutupunktid), mida seejärel kasutada erinevates välissuhtlemise formaatides ja erinevatel poliitilistel tasemetel, ka KOV tasemel. Koostada ühised taustamaterjalid, mida saaksid kasutada liidud, klastrid ja konkreetsed ettevõtjad ning mis ühtiksid riigi ametlike seisukohtadega.
- i. Lisaks riigi üldisele brändimisele, mida tehakse täna peaauglikult turismi eesmärkidest lähtuvalt, tuleks kasutusele võtta ka valdkonnapõhine riigi turundamine. Kui riik on otsustanud mingid valdkonnad esile tõsta, siis tuleb need ambitsioonid ka rahvusvaheliselt välja öelda. Näideteks on nii eelpoolmainitud *CTF* kui ka Leedu tegutsemine *Regional Service Hub* mõtte rahvusvahelisel propageerimisel.
- j. Vaadata üle Eesti **välisesinduste võrk**. Jätkata välisministeeriumi, Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja tegevuste koordineerimist välisesinduste võrgu täiendamisel,

eesmärgiga luua ühine (või integreeritud) **Eesti majandushuvide esindajate võrgustik**. Selleks on vajalikud järgmised sammud: juriidilise raamistiku loomine, mis võimaldab töötajaid roteerida, töötajate tegelik roteerimine, ühine strateegiline planeerimine, nii eesmärkide kui ka ressursside osas, et vähendada tegevuste dubleerimist, tuua esile tugevad küljed ning tasakaalustada nõrku külgi.

- k. Viia sisse **kohustuslik majandusõpe diplomaatidele ning näha diplomaatide karjääriplaneerimises ette tööd välismajanduspoliitika valdkonnas** (nii nagu praegu on sätestatud konsulaarõpe ja töö konsulaarvaldkonnas). Kasutada välismajanduspoliitika osakonda uksena noorte diplomaatide sisenemisel välissteenistusse ning soodustada majandusharidusega inimeste tulekut välissteenistusse, nii diplomaatilise karjääri alguses kui ka hiljem. Aktiivsemalt kasutada stažeerimise võimalusi rahvusvaheliste organisatsioonide ja institutsioonide juures, aga ka ettevõtete juures. Kaaluda võiks pilootprojekti mõne uue välisesinduse avamisel (näiteks esindaja Singapuris), mille eesmärgiks oleks olukorra eelnev väga põhjalik kaardistamine, Eesti huvide väljaselgitamine, vajadusel ekspertide kohapeale saatmine ja esinduse prioriteetide sõnastamine, mis kindlustaks välismajanduspoliitika nn uuel tasemel.
- l. **Potentsiaalsete ekspordiallikate riiklike tugimehhanismide oluline tugevdamine ehk tagala kindlustamine**. Mistahes rahvusvahelise müügitöö edukuseks on vajalik kindel tagala, et loodavad kontaktid ei sumbuks riiklikusse bürokraatiasse või ükskõiksusesse, vaid võetaks üle ja töösse (EAS, ministriumid jne.). Ekspertgrupp analüüsis **ühe näitena IKT sektorit** kui üht prioriteetset valdkonda, millele riigi tasandil ei pöörata piisavalt tähelepanu. Riigisiselt kuulub IKT sektor MKM pädevusse. Aastaid on täitmata MKM IT asekanstleri ametikoht ehk ametikoht, mis peaks kujundama, koordineerima ja kooskõlastama Eesti IKT strateegiat, puudulik on võimekus tegeleda Eestisse saabuvate delegatsioonidega, pidada läbirääkimisi huvitatud pooltega, müüa IKT sektorit jne. Osaliselt korvab seda IT Demokeskus ja IKT ettevõtete (klastrit) aktiivsus. Üheks suureks kitsaskohaks on IT haridusega inimeste nappus, mis pärsib olemasolevate ettevõtete laiendamist, rääkimata sellel alal välisinvesteeringute riiki toomisest ja mehitamisest. Arvestades IKT ja e-sektori olulisust ning perspektiivikust tuleb neid valdkondi riigi tasemel vastavalt tähtsustada ja arendada. Ekspertgrupp jäi eriarvamusele selle suhtes, kuhu peaks kuuluma riigisiselt IKT sektori juhtimine – kas MKM alla, Riigikantselei alla, või tuleks moodustada eraldi institutsioon. Eelpool öeldut tuleb arvestada ka teiste prioriteetsete valdkondade riigi-poolsel arendamisel.

4.2. Eesti nähtavus ja kuvand maailmas, Eesti loo levitamine

- a. **Eesti välismajanduspoliitika edukus sõltub Eesti rahvusvahelisest tuntusest, kuvandist ja nähtavusest**. Mida väiksem on riik, seda enam peab ta oma kuvandi loomise ja loo jutustamisega tegelema. Oma edulugu tuleb pidevalt täiendada uute ja sisukate argumentidega ning paista silma „millegi teistsugusega“. Sellega tegelevad erinevad institutsioonid ja organisatsioonid, kelle tegevus ja sõnumid peaksid olema

- paremini koordineeritud ja juhitud välisministeeriumi (avaliku diplomaatia osakonna) poolt ja tihedalt seotuna Peaministri bürooga.
- b. Majandussuhete arendamisel tuleb praegusest aktiivsemalt kasutada **kultuurisuhteid ning kultuuritegelasi, aga ka teadlasi, õppejõude, tudengeid, sportlasi jne, kes kõik on oma pädevuse piires Eesti tutvustajad**. Eraldi grupiks, keda saaks oluliselt enam kasutada on rahvusvaheliselt tuntud eestlased ja välismaalased, kellel on Eestiga seotud positiivseid kogemusi. Väga oluline on informatsioon, mida välisinvestorid saavad suuliselt oma sõpradelt ja tuttavatelt. Selles osas on väga olulised ka eraisikute initsiatiivid. Positiivseks näiteks on ettevõtja Margus Reinsalu eestvedamisel ning mitmete Eesti asutuste toel viimastel aastatel toimunud üritused välismaal elavate eestlaste ning Eestist huvitatud välismaalaste (Eesti sõprade) koondamiseks, informeerimiseks ning kasutamiseks Eesti huvides.
 - c. Aktiivsemalt tuleb kasutada **Eesti aukonsuleid ja teiste riikide aukonsuleid Eestis**, kes reeglina on edukad ettevõtjad ning on huvitatud Eesti maine tõstmisest ning majandussuhete arengust.
 - d. Eesti tuntusele ja positiivsele kuvandile aitab kaasa jätkuv süstemaatiline riigisisene töö, mis on eelduseks Eesti kohtade tõstmisel erinevates **majandusedetabelites ja –reitingutes** ning erinevate rahvusvaheliste majandusauhindade taotlemisel. Tihti on reitingud ja edetabelid esmaseks ning oluliseks infoallikaks välismaistele ettevõtjatele ja investoritele.
 - e. Kaaluda võiks **Eesti majade võrgu laiendamist**. Eesti majad koondaksid ühe katuse alla Eesti välisesindused, organisatsioonid ja esindajad. Seal võiksid olla välisinkubaatorid, mida saaksid kasutada välisturule sisenevad Eesti ettevõtted. Eesti maja võimaldaks informaalset suhtlemist ja kogemuste vahetamist (*networking*) selles riigis elavate või viibivate inimeste vahel, oleks avatud nii Eestist pärit inimestele kui ka Eesti sõpradele.
 - f. Töögrupp soovib kaasata Eesti „müümisesse“ mõne kuulsa välismaalase (nn **superaukonsuli**), kes oleks huvitatud olema Eesti eestkõneleja, kes oleks rahvusvaheliselt tuntud, kellel oleks juurdepääs Eesti kõrgeimatele poliitikutele (ka Presidendile) ning kes tegutseks tihedas koostöös Eesti vastavate asutustega (VM, EAS). Tegemist võiks olla Jorma Ollila või Steve Jobs'i taolise isikuga, kes oleks „Eesti nägu“ ning „ukseavaja“.

4.3. Sihiteadlik töö rahvusvahelistes organisatsioonides ja teiste riikidega

- a. **Eesti kui väikese, avatud ja liberaalse majandusega riigi majandusedu sõltub väga olulisel määral välisteguritest, mida Eesti saab mõjutada läbi integreerituse rahvusvaheliste organisatsioonidega (EL, ÜRO, WTO, OECD)**. EL liikmena saab Eesti panustada ka sellistel rahvusvahelistel foorumitel, mille liikmeskonda Eesti individuaalse riigina ei kuulu, näiteks G-7(8) ja G-20. See tähendab aktiivset osalemist ja panustamist juba ekspertide tasemest alates.

- b. Arvestades Eesti rahalisi võimalusi ja inimressurssi, on eriti oluline lähtuda riiklikest majanduse prioriteetidest, et mitte killustada ega asjatult dubleerida tegevusi. Lisaks otsestele huvidele tuleb pöörata tähelepanu valdkondadele, milles Eesti saab kaasa rääkida ning milles me tahame kujundada endid arvamusiidriteks (näiteks piiriülene meditsiiniteenustega kauplemine EL-is). Eestile olulisi teemasid tuleb tõstatada kogu välissuhtlemise võrgustiku raames, nii mitme- kui ka kahepoolset tasandil, nii ekspert- ja töögruppides kui ka kõrgeimal poliitilisel tasandil. Huvide ja sõnumite ühtsele esitamisele rahvusvahelisel tasandil aitavad kaasa era- ja avaliku sektori ühisplatvormid, mis veavad vastava fookusvaldkonna arendamist (näiteks *Finance Estonia, Medicine Estonia*). Tõsiseltvõetavusele rahvusvahelistes organisatsioonides aitab kaasa tihe koostöö riikidega, kes sarnast valdkonda oma võtmevaldkonnana välja arendavad ning Eestiga samu huve omavad.
- c. EL kaubanduspoliitikat kujundavad 27 liikmeriiki, kellel on väga erinevad majandushuvid, ka piirkonnad, millega soovitakse majandussuhteid süvendada. Edukas tegutsemine EL-is eeldab Eesti huvide ja prioriteetide sõnastamist ja nende sihipärast elluviimist. Näiteks, Eesti ettevõtjatele on olulised majandusreformid, **majandussuhete arendamine ja vabakaubanduslepingute sõlmimine Idapartnerluse riikidega** (Valgevene, Ukraina, Moldova, Georgia, Aserbaidžaan, Armeenia), mis ei paku huvi mitmetele teistele EL liikmeriikidele. Lissaboni leping suurendas Europarlamendi kompetentsi väliskaubanduses, seega peab Eesti aktiivsemalt **selgitama oma seisukohti ka parlamentaarsel tasemel**. See tähendab nii Eesti Europarlamendi liikmete aktiivsemat kaasamist Eesti seisukohtade selgitamisesse kui ka tööd Europarlamendi rahvusvahelise kaubanduse komiteega (INTA). Väga oluline on panustamine ekspertide ja töögruppide tasemel, sest seal sõnastatakse tavaliselt seisukohad, mida hilisemate arutelude käigus on raskem muuta.

4.4. Alternatiivsed ja muud sammud ning vajalikud tegevused.

- Kuna ekspertgrupp ei jõudnud ühisele arvamusele nn ühe keskse müügiinimese (**välismajanduse tsaari**) osas, tuleb seda edasi arutada. Samuti nn „**superaukonsuli**“ temaatikat.
- **Ekspertgrupp arutas väikestele ja keskmistele ettevõtete ekspordivõimekust.** Vaatamata sellele, et **EL turg on Eesti ettevõtjatele siseturg**, ei näe Eesti ettevõtjad seda sellisena. Eksisteerivad nii ettevõtjate teadmatusel tulenevad kui ka bürokraatlikud tõkked ja takistused (sh ka teiste EL liikmesriikide proteksionistlikud huvid), mis muudavad EL turu Eesti ettevõtetele keeruliseks ja hirmutavaks. Eesti suurimad kaubandus- ja investeerimispartnerid on EL liikmesriigid, väga suure tõenäosusega jääb EL siseturg Eestile kõige olulisemaks turuks ka edaspidi. Samas on Eesti **väikeste ja keskmiste ettevõtete** osakaal EL-i turul peaaegu olematu. Seega sõltub Eesti ettevõtluse huvide edendamine nii EL siseturu arendamisest ettevõtjasõbralikkuse suunas kui ka konkreetsete ettevõtete valmisolekust minna EL turule. Eesti ettevõtjaid tuleb ergutada minema väljapoole Eestit – esialgu EL turule ja

seejärel ka kolmandatesse riikidesse. **EL turg on Eesti ettevõtjatele loomulikuks ukseks välisurgudele. Järgmise põlvkonna ettevõtjate ettevalmistamisel on väga oluline, et nad saaksid piisava rahvusvahelise tunnetuse juba koolipingist. Seepärast on äri- ja tehnoloogiahariduse rahvusvahelistumine Eestis üks võtmeteemasid.**

- **Arutlemist** väärivad laiemad/filosoofilisemad teemad „Milleks ja millisena on maailmal Eestit vaja?“, „Milleks ja millisena on Euroopal Eestit vaja?“, „Milleks ja millisena on Põhjalal Eestit vaja?“, mis keskenduksid mitte sellele, mida Eesti müüa tahab, vaid arvestaksid eelkõige seda, mida maailm osta tahab.

5. Olulisemate sammude seosed teiste võtmevalikutega

5.1. Ettepanekud sammude/tegevuste osas teistele võtmevalikutele

- **Valitsemine** – töötada välja efektiivsed ja paindlikud koostöö-, vastutus- ja juhtimismehhanismid teemade puhul, mis jäävad mitme asutuse pädevusse ning Eestile prioriteetsete (riikliku tähtsusega) teemade puhul. Oluline on ametnikkonna ja poliitikute koolitamine majandus- ja ettevõtlusteemadel ning nende pidev kursisolek maailmamajanduse trendidega ning neist tulenevate võimaluste ja ohtudega Eestile. Tasub kaaluda vastava laiapõhjalise koolitusprogrammi käivitamist Eesti avalikus sektoris ja riigivalitsemises.
- **Haridus** – kaaluda kohustusliku majandusõppe sisseviimist gümnaasiumis ning valmistada ette õppeprogrammid, mis soosivad ja julgustavad ettevõtlust – nii noortele kui ka täiskasvanutele. Soodustada Eesti tudengite õppima asumist välismaale erialadele, mis on Eestile olulised ning teha ettepanekud nende hilisemaks rakendamiseks Eestis. Kaaluda võiks rahvusvahelise ärikooli rajamist ning suurema ettevõtlusfookusega tehnoloogiaerialade (alates magistritasemest) inglise keelseks ja rahvusvaheliseks muutmist.
- **Majanduspoliitika** – sõnastada Eestile olulised majandusvaldkonnad; riigid ja regioonid, kellega tuleks ekspordi ja välisinvesteeringute mõttes majandussuhteid arendada.
- **Rohelised poliitikad** – sõnastada roheliste poliitikate eesmärgid ja konkreetsed tegevused, mida välismajanduspoliitika saaks toetada.
- **Avatus välistalentidele ja –tööjõule** – analüüsida valdkondi, milles Eesti vajab välistudengeid ja –tööjõudu ning soodustada nende Eestisse tulemist. Teha konkreetsed ettepanekud Eesti rändepoliitika lihtsustamiseks.

5.2. Ettepanekud sammude/tegevuste osas väljaspool võtmevalikuid

Eesti edukus ja konkurentsivõime sõltub Eesti avatusest ja rahvusvahelistumisest. Rahvusvahelistumine läbib horisontaalselt kõiki Eesti asutusi, institutsioone, organisatsioone. Selle teemaga tuleb tegelda ka väljaspool Kasvuvisioni. Näiteks on Eesti rahvusvahelistumise kontekstis väga olulised transpordiühendused muu maailmaga, alustades ühendustest lähimate naabritega (Narva-Jaanlinna sild, raudteeühendus Lääne-Euroopasse, lennuühendused EL piires ja kolmandate riikidega).

Eesti rahvusvahelistumiseks teeb ekspertgrupp järgmised ettepanekud:

- regulatsioonide lihtsustamine ja loomuline lähenemine talentide värbamiseks (näiteks elamisloaga seonduvate ja viisamenetlustähtaegade lühendamine, talenditaotluste eelistamine ja/või kiirmenetlemine, individuaalne lähenemine talenditaotlustele, siseriikliku kiirmenetluse võimaldamine talentide värbamisel võtmevaldkondades, sisserände piirarvust ja tööjõuvajaduse kontrollist loobumine või vaid palgakriteeriumi/haridustasemega piirdumine jne);
- ingliskeelse koolihariduse võimaldamine (näiteks luua riiklikult rahastatav ingliskeelne gümnaasium nii Tallinnas kui Tartus) ja muid suuri keeli õpetavate või neile spetsialiseerunud koolide õppekavade mugandamine;
- välistudengite vastuvõtu kasvatamine aladel, kus õpetatakse Eesti ettevõtete jaoks olulisi oskusi, kuid kus täna lõpetajaid vähem kui ettevõtetepoolset nõudlust (rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliste ingliskeelsete programmide loomine infotehnoloogia, logistika jt. aladel ning nende aktiivne rahvusvaheline turustamine);
- Eesti kõrgelt arenenud riigile kohase elu-ja töökeskkonna promotsioon (näiteks Eesti ettevõtete esinemiste organiseerimine saatkondade poolt välisriikide kõrg- ja tehnikakoolides).

6. Visiooni võtmevaliku testimine stsenaariumide raamistikus

Välis(majandus)poliitika eesmärgid jäävad muutumatuks kõigi kasvuvisioni stsenaariumite⁷ hindamisel. Eesti välispoliitika peamiseks eesmärgiks on Eesti riikluse ja julgeoleku kindlustamine, see tähendab ka majandusjulgeolekut. Oluliseks jääb heade ja usalduslike suhete säilitamine partnerriikidega (EL, NATO) ning usaldusväärsete, lugupidavate ja vastastikku kasulike suhete sisseseadmine teiste riikidega, ka nende riikidega, kellega Eesti on huvitatud majandussuhete arendamisest. Erinevate stsenaariumide puhul võivad varieeruda prioriteettriigid ja –valdkonnad, kuid läbivaks jääb Eesti huvide esindamine, huvide selgitamine ja liitlaste võitmine. Samas, mida ebasoodsam on poliitiline ja majanduskliima lähipiirkonnas, seda olulisemaks muutuvad majandussuhted kaugemate riikide ja regioonidega (näiteks Skype saare stsenaarium).

Võtmevalikut „Välispoliitika hoiak“ on testitud Eesti Kasvuvisionis 2018. Üldiselt võib järeldustega nõustuda. Küsimusi tekitab „visiooni ebasoodsad küljed“ stsenaariumide „Riigi tagasitulek“ ja „Skype-saar“ puhul. Esimesel juhul märgitakse analüüsis, et see „võib tekitada vastuseisu teiste riikidega ja eriti suurte naabritega (nt regiooni kontrollida sooviv Venemaa)“. Eesti on EL siseturu osa, kellele Venemaa on küll oluline kaubanduspartner, kuid mitte kontrolliv riik. Raske on ette kujutada, kuidas saaks Venemaa kontrollida ja mõjutada Eesti majandusarengut, kui just ei toimu Eesti majanduse vastutustundetut sõltuvusse seadmist Venemaast. Mis on vähetõenäoline ka seetõttu, et EL kaubanduspoliitika on EL ühispädevuses ning Eesti kaubanduspoliitika on osa EL kaubanduspoliitikast. Mis puudutab „huvide esindamise keerukust, sest kõik riigid on omakasu peal väljas“ ja võimalikku „vastuseisu naaberriikides (Soome, Venemaa)“, siis kaubandussuhetes toetavad riigid üksteist ainult seni kuni räägitakse üldisest kaubanduspoliitikast ja põhimõtetest. Niipea, kui jõutakse konkreetsete majandustehinguteni, muutuvad partnerid konkurentideks ning esikohale tõusevad iga konkreetse riigi majandushuvid. Selline on olukord täna ja selliseks see ka jääb. Seega ei ole karta vastuseisu Eesti naaberriikidega, kellega meil on sarnased kaubandushuvid.

⁷ Kasvuvisioni 4 stsenaariumi on: Hansa Liit II, Lõuna-Soome, Riigi tagasitulek, Skype-saar.

Lisad

Lisa 1: Aasia strateegia kondikava

Lisa 2: Koostööleping MKM-i, EAS-i ja VM-i vahel eesmärgiga korraldada koostööd Eesti välismajanduse toetamisel

Lisa 3: Välisministeeriumi ja Eesti Kaubandus-Tööstuskoja koostöömemorandum

Lisad on kättesaadavad Arengufondi kodulehelt www.arengufond.ee võtmevalikute tööühmade raportite juurest.